

om de vervorming en fatsoeneering van haar uitwendig organisme. En van hoe kwaden klank de naam van het Nut en haar composita dan ook sinds moge geworden zijn, toch schroom ik niet haar optreden in het laatst der vorige eeuw in menig opzicht te zegenen. Is in later tijd de „Nuts“-naam schier eensluidend geworden met datgeen, wat als „zielloos, smakeloos en ongenietbaar,” den man van ontwikkeling walgen doet, toch zou men een anachronisme begaan, met die meêdoogenlooze signatuur ook op de eerste levensdagen der maatschappij toe te passen. Neen, al was het enkel om hare bemoeiing met het onderwijs, dan heeft die maatschappij nóg daarom alleen recht op onzen dank.

Laat men zich door Groen, door Görlitz of v. Otterloo het beeld der toenmalige kerkscholen teekenen, en vergelijkt men daarmede wat reeds een tiental jaren na de stichting der maatschappij door hare departementen daartegenover was geplaatst, dan voelt ieder dat den volke een weldaad is geschied. Eerst sinds dien tijd is het onderwijs onderwijs geworden. Eerst van dien tijd af is er een leidende gedachte in deze bemoeiing met het volksleven te bespeuren. Zichtbaar wint sinds die dagen de overtuiging veld, dat niet de volksjeugd om de school, maar de school om de kinderen des volks is. Voor de vunzige krotten, waar men wel eer de dorpsjeugd in samenpropte, komen van lieverlede luchtiger, ruimer vertrekken. Wat meer tot 'smeesters eigen huishouding behoort, wordt onverbiddelijk uit de school naar zijn private woning gebannen. Er komt in geheel het onderwijs methode. Het africhtings-systeem van vroeger wijkt voor oordeelkundige ontwikkeling der vermogens. De leer- en leesboeken vermenigvuldigen zich en vormen allengs een welgevuld kader, in vaste rubrieken ingedeeld. De drillzucht der vroegere matressen wordt door een beter systeem van tucht vervangen, dat in de zedelijke meerderheid van den onderwijzer zijn steunpunt zoekt. En eindelijk die onderwijzers zelve: ze zijn niet meer de oudgedienden